

Barbara Majcenovič Kline
Univerza v Mariboru, Slovenija

Paper received: 15.06.2024
Paper revised: 10.08.2024
Paper accepted: 21.09.2024
Paper published: 30.11.2024

Melita Koletnik
Univerza v Mariboru, Slovenija

POSREDOVANJE, PODPRTO Z ORODJI UMETNE INTELIGENCE, PRI POUČEVANJU TUJEGA JEZIKA STROKE – PRIMERA POUČEVANJA ANGLEŠČINE ZA PRIHODNJE ZDRAVSTVENE DELAVCE IN ZA PREVAJALCE

Povzetek

Skupni evropski jezikovni okvir (SEJO, 2001; slov. prevod, 2011) v svoji zadnji konceptualni različici (nazadnje posodobljena v Dodatku k SEJO, 2018; slov. prevod, 2023) kot odmik od sheme štirih spretnosti k štirim načinom sporazumevanja poleg sprejemanja, tvorjenja in interakcije vključuje tudi posredovanje (angl. mediation). V okviru akcijsko usmerjenega pristopa k učenju in poučevanju tujih jezikov (Svet Evrope, 2023, str. 23–34) pripisuje posredovanju tudi vse vidnejšo, samostojno vlogo, saj praviloma združuje elemente vseh sporazumevalnih načinov.

(Medjezikovno) posredovanje kot eden od štirih načinov sporazumevanja je bistvenega pomena pri študiju angleščine kot tujega jezika stroke, ki v študijske procese vse pogosteje vključuje uporabo inovativnih tehnologij. Te se pri pouku tujih jezikov zdijo pričakovane pa tudi nujen korak v svetu, kjer je umetna inteligenca (UI) naš vsakdanji spremljevalec. Prednosti UI pri učenju in poučevanju tujih jezikov med drugim vključujejo neomejeno dostopnost in prilagodljivost vsebin in pristopov, takojšen odziv in povratne informacije, imajo pa tudi motivacijsko vrednost in omogočajo prilagajanje različnim psiho-socialnim potrebam.

Prispevek združuje posredovanje z uporabo inovativnih tehnologij, kot so orodja umetne inteligence, pri pouku angleščine kot tujega jezika stroke (TJS) dveh skupin študentov: prihodnjih zdravstvenih delavcev in prihodnjih prevajalcev. Osredotoča se na orodja, ki podpirajo predvsem medjezikovno posredovanje, in predstavlja nekaj izbranih orodij (prevajalniki in jezikovni modeli UI), in sicer njihov potencial pri učenju in poučevanju TJS in s tem povezane težave. S prikazom dveh študij primera nazorno povezuje teoretična izhodišča s praktično rabo UI. V ta namen sva zasnovali dve učni aktivnosti, ki vključujeta uporabo orodij UI za krepitev kompetenc medjezikovnega in medkulturnega posredovanja v najinih specializiranih kontekstih, tj. zdravstveni negi in prevajanju in tolmačenju. Kritična presoja in prizma etične refleksije nas nujno privedeta do spoznanja, da digitalne tehnologije in programske rešitve sicer optimizirajo in pospešijo delovne oziroma učne procese ter pogosto omogočajo višjo učinkovitost, vendar pa morajo medčloveški oziroma medosebni odnosi, medkulturni vidiki, dimenzije subjektivnosti, razumevanja drugega in kritičnega mišljenja ostati na prvem mestu.

Ključne besede: posredovanje, medjezikovno posredovanje, umetna inteligenca, pouk angleščine, tuji jezik stroke, zdravstvena nega, prevajanje in tolmačenje



Abstract

AI-Assisted Mediation in the Teaching of Languages for Specific Purposes – Case Studies in ESP for Future Healthcare Workers and Translators

The Common European Framework of Reference for Languages (CEFR, 2001), in its latest conceptual version (last updated in the CEFR Companion Volume, 2018), replaced the traditional model of the four skills with the model of communicative language activities and strategies. In addition to reception, production, and interaction, these now include mediation as a distinct component. Within the CEFR's action-oriented approach to language teaching and learning, mediation is recognized as an important mode of communication, which frequently combines the elements of reception, production and interaction (Council of Europe, 2018, p. 35).

(Interlingual) mediation is essential in studying English for specific purposes (ESP), too, where innovative technologies are increasingly integrated into the learning process. These technologies are seen as both intuitive and expected in language education, as well as a necessary step in a world where artificial intelligence (AI) is a constant companion. The advantages of AI in language learning and teaching include, among others, unlimited accessibility, content and approach adaptability, instant responses, and feedback. They also offer motivational value and can cater to various psycho-social needs.

The paper combines mediation with the use of innovative technologies, e.g., AI tools, in teaching ESP to two student groups: future healthcare professionals and future translators. It focuses on tools that primarily support interlingual mediation and presents selected tools (translation engines and AI language models), discussing their potential in learning and teaching ESP, as well as the related challenges. Through two case studies, the paper clearly links theoretical foundations with the practical use of AI. For this purpose, two learning activities were designed that involve the use of AI tools to enhance interlingual and intercultural mediation competencies in our specialized contexts, i.e., healthcare and translation and interpretation. Critical assessment and ethical reflection bring us to the conclusion that, while digital technologies and software solutions may optimize and accelerate work and learning processes, often achieving higher efficiency, interpersonal relationships, intercultural aspects, dimensions of subjectivity, understanding others, and critical thinking should remain paramount.

Keywords: mediation, interlingual mediation, artificial intelligence, English language teaching, language for specific purposes, healthcare, translation and interpretation

1 Uvod

Stopati v korak z razvojem komunikacijske tehnologije in vseh oblik umetne inteligence (UI) v kontekstu terciarnega visokega izobraževanja ni samo potreba, ampak predvsem nuja za vse udeležence tega procesa. Če upoštevamo, da je današnja mladina zelo vpeta v uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije, je to po eni strani izziv, po drugi pa priložnost, da izkoristimo potencial, ki jih nudijo te tehnologije in jih uvajamo v učenje in poučevanje tujih jezikov. To velja tudi za tuje jezike stroke (TJS), ki so prav tako povezani z razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije in UI ne samo na jezikovnem področju, temveč tudi pri spremljanju razvoja stroke.

Kot navaja Unescovo Globalno poročilo o izobraževanju za leto 2023 o uporabi novih tehnologij v izobraževanju, ima izobraževanje posebno nalogo, da se »popolnoma uglaši« s tveganji, ki jih prinaša uporaba UI – tako s tistimi, ki jih že poznamo, kot s tistimi, ki se šele nakazujejo (Unesco, 2023, str. 3–4). Med glavnimi sporočili Globalnega poročila je izpostavljeno, da je tehnologija v izobraževanju lahko vključujoča (milijonom omogoča izobraževanje) in izključujoča (predvsem za najrevnejše), obenem pa izobraževalni sistemi težko dohajajo hiter tempo njenih sprememb. Globalno poročilo še dodaja, da primanjkuje nepristranskih dokazov o vplivu tehnologije na izobraževanje, saj se ta razvija hitreje, kot jo lahko evalviramo (Unesco, 2023). Kljub temu so prav empirični vpogledi v to, kako učitelji dejansko uporabljajo tehnologijo, še zlasti pomembni, če jih želijo približati drugim učiteljem in jih usposobiti za delo z UI (Luckin in soavtorji, 2022).

Ta prispevek prinaša tak vpogled v uporabo orodij umetne inteligence pri pouku angleškega jezika kot TJS pri pouku dveh skupin študentov: prihodnjih delavcev v zdravstveni negi in prevajalcev in tolmačev. Pri tem se osredotoča na dejavnost (medjezikovnega) posredovanja, pri katerem študenti pomagajo oblikovati ali prenesti pomen iz enega jezika v drugega, in predstavlja nekaj izbranih orodij (prevajalniki in jezikovni modeli UI), njihov potencial pri poučevanju tujega jezika strok in s tem povezane težave.

V članku uvodoma predstaviva in pojasniva temeljne koncepte in termine, ki jih uporabljava, ter podava kratek pregled najnovejše literature na obravnavanih področjih. Teoretični okviri, ki jih podajava, omogočajo globlje razumevanje obravnavane tematike in njeno uvrstitev v širši kontekst. Nato opredeliva pomen in vlogo UI v okviru orodij za (medjezikovno) posredovanje ter predlagava primera, kako jih je mogoče vključiti v poučevanje tujega jezika stroke. Kot znanstveno raziskovalno metodo uporabljava deskriptivno študijo primera, ki vključuje natančno in podrobno preučitev preučevanega področja in se pogosto uporablja v družbenih vedah in humanistiki.

Na podlagi pregleda literature slednjič izpeljeva smernice za učitelje za vključevanje tehnologije v pouk ter nasvete, kako lahko izboljšamo učinkovitosti poučevanja tujega jezika ali TJS s pomočjo orodij UI.

2 Razumevanje posredovanja in medjezikovnega posredovanja, raznojezičnosti in raznokulturnosti

Skupni evropski jezikovni okvir (SEJO, 2001; slov. prevod, 2011) v svoji zadnji konceptualni različici (nazadnje posodobljena v Dodatku k Skupnemu jezikovnemu okvir, 2018; slov. prevod, 2023)

kot odmik od sheme štirih spretnosti k štirim načinom sporazumevanja poleg sprejemanja, tvorjenja in interakcije vključuje tudi posredovanja [angl. mediation]. V okviru akcijsko usmerjenega pristopa k učenju in poučevanju tujih jezikov mu SEJO (2023) pripisuje tudi vse vidnejšo vlogo, saj pogosto združuje elemente vseh (drugih) sporazumevalnih načinov (tj. sporazumevalnih jezikovnih dejavnosti in strategij). Posredovanje pomeni, poenostavljeno, omogočanje sporazumevanja med posamezniki v situacijah, kjer bi bilo to sicer težko, tj. z vidika okoliščin, ali težavno, tj. z vidika tistega, ki posreduje (Schmidhofer, Cerezo in Koletnik, 2022), kljub obojestranskemu trudu, ki ga sogovornici vlagajo v uspešnost komunikacije. V primerjavi s sprejemanjem, tvorjenjem in interakcijo, kjer kot odziv na nekaj, kar je učenec¹ slišal, prebral ali videl, pri pouku nastajajo praviloma nove vsebine, gre pri posredovanju za ... »obdelavo [angl. processing] in prilagajanje že obstoječih vsebin« (University of Cambridge, b. d.²).

Posredovanje, kot ga opredeljuje Dodatek k SEJO (Svet Evrope, 2018; slov. prevod, 2023), sicer ni omejeno zgolj na posredovanje med (dvema ali več) jeziki ali na medjezikovno posredovanje. V sodobnem svetu, ki ga zaznamujeta razmah informacij in vse hitrejši tempo bivanja, omogoča tudi ljudem, ki govorijo isti jezik, (boljše) razumevanje besedil in konceptov, torej izboljšano sporazumevanje nasploh. Kot poudarja Kerr (English with Cambridge, 2022 in Kerr 2022), smo posredniki vsi, tudi učitelji, ki vsebine povezujemo s predhodnim znanjem učencev, prilagajamo jezik sporazumevanja njihovi stopnji izobraževanja in razumevanja, saj zanje razčlenjujemo zapletene informacije in jih po potrebi razširimo ali okleščimo (kar Dodatek k SEJO imenuje »posredovalne strategije«): t. i. procesi potekajo ne glede na to, v katerem jeziku se odločimo sporazumevati.

V globaliziranem večjezičnem in večkulturnem okolju je medjezikovno posredovanje nujnost. Poleg zgoraj navedenih strategij Dodatek k SEJO kot dejavnost vključuje tudi elemente prevajanja, tj. govornega in/ali pisnega posredovanja sporočil iz tujega jezika v maternega in/ali obratno, ustvarjanja pogojev za sporazumevanje in sodelovanje, soočanje z občutljivimi situacijami in njihovo blaženje, ki od udeležencev sporazumevanja poleg jezikovne zahtevajo še socialne, raznokulturne in raznojezične zmožnosti (Svet Evrope, 2023). Medjezikovno posredovanje se torej lahko razume tudi kot »posebna kompetenca v komunikaciji dvo- in večjezičnih učencev« (Buchwald in soavtorji, 2019, str. 2).

V izogib nesporazumom naj opozoriva, da SEJO razlikuje med »večjezičnostjo«, ki jo opredeljuje kot soobstoje različnih jezikov predvsem na *družbeni* ravni, in »raznojezičnostjo«, kjer gre za dinamičen in nenehno spreminjajoč se *individualni* jezikovni repertoar posameznika. Koncepta raznojezičnosti in raznokulturnosti sta bila razvita kot »oblika dinamičnega ustvarjalnega procesa »jezikovnega prehajanja« [angl. languaging] med jezikovnimi različicami, kot metodologija in kot cilj jezikovne politike« (Svet Evrope, 2023, str. 27). Beacco in soavtorji (2016) o tem zapišejo:

Raznojezična zmožnost je opredeljena kot sposobnost uporabe obsežnega repertoarja jezikovnih in kulturnih virov za zadovoljevanje sporazumevalnih potreb v interakciji z ljudmi iz drugih okolij in kontekstov, ki se med sporazumevanjem bogati. Repertoar sestavljajo viri, ki so jih posamezni učenci pridobili v vseh jezikih, ki jih

1 V prispevku uporabljava za učečo se osebo poimenovanje »učenec«, in sicer predvsem v teoretičnem delu in pri dobrednih citatih, ter »študent«, ko gre za najina specializirana konteksta.

2 Vse prevode neposrednih citatov v dokumentu sva pripravili avtorici. Prav tako se uporabljene moške slovnične oblike nanašajo na oba oziroma vse spole.

znajo ali so se jih (na)učili, in ki se nanašajo tudi na kulture, povezane s temi jeziki [...] V središču večjezične perspektive so učenci in razvoj njihovega individualnega repertoarja (str. 20).

Pomembno je, da je v jedru obeh učenec kot posameznik, ki pri sporazumevanju za ustvarjanje pomena uporablja vse svoje razpoložljive (jezikovne, kognitivne, semiotične itd.) vire in se prožno opira na ves svoj raznokulturni in raznojezični repertoar. Pri tem prestopa meje med »nacionalnimi« jeziki in njihovimi različicami ter med jeziki in drugimi semiotičnimi sistemi (García in Lin, 2017).

Verjetno najbolj viden koncept, ki je tesno povezan z raznojezičnostjo, je »medjezikovno prehajanje« [angl. translanguaging], ki ga SEJO opredeljuje kot »ravnanje raznojezičnih oseb v situacijah, v katerih se pojavlja več jezikov« (Svet Evrope, 2023, str. 28). S pedagoško-didaktičnega zornega kota je medjezikovno prehajanje uporaba pristopov, katerih cilj je izkoristiti prakse prožnega oblikovanja pomena za podporo učenju. Pedagoško medjezikovno prehajanje »se lahko nanaša na uporabo različnih jezikov za sprejemanje in/ali tvorjenje ali na druge načrtovane strategije, ki temeljijo na uporabi virov učenčevega celotnega jezikovnega repertoarja« (Cenoz, 2017, str. 194).

Vsi zgoraj omenjeni koncepti (medjezikovno posredovanje, medjezikovno prehajanje, raznojezičnost, raznokulturnost, itn.) so prisotni v pedagoškem procesu in najinem delu s študenti. Ena od avtoric namreč poučuje angleščino na Fakulteti za zdravstvene vede v Mariboru (program Zdravstvena nega), druga poučuje jezik in prevajanje na Filozofski fakulteti v Mariboru (program Prevajalske študije). Oboje sodi v domeno učenja oziroma poučevanja tujega jezika stroke, zato naj na tem mestu na kratko osvetliva še termin »(tuji) jezik stroke, TJS« [angl. Language for Specific Purposes, LSP] ali »(tuji) strokovni jezik« ali »tuji jezik za potrebe strok(e)«³. Na kratko TJS opredeljujeva kot specializiran diskurz, ki zadovoljuje specifične sporazumevalne potrebe določenih jezikovnih uporabnikov na specializiranem področju. TJS pojmujeva torej precej široko, obenem pa dovolj ozko, da ne sodi več v okvir v tujega jezika za potrebe splošnega sporazumevanja.

Kot za angleščino, ki je sploh najbolj preučevani jezik na tem področju, pravi Hyland (2019), se TJS nanaša na poučevanje in učenje jezika na posebnih področjih uporabe [angl. domains of use]. Pri tem se učitelj osredotoča na specifične sporazumevalne potrebe posebnih skupin, sporazumevanje pa je odvisno od specializiranega znanja. Gandin (2016) navaja, da imajo TJS »specifične leksikalne, skladske, morfološke, slogovne in pragmatične značilnosti, ki se uporabljajo predvsem (ali skoraj izključno) v specializiranih komunikacijskih situacijah« (str. 6). Van Dijk (2003) meni, da je najbolj očitna raba terminologije, vendar je treba upoštevati še več drugih vidikov, npr. »prednostne teme, splošno obliko ali shemo besedila, slog, retoriko (vključno z zanjo značilnimi metaforami), vzorce argumentacije, metode dokazovanja« in celo nebesedne elemente in značilnosti, kot so uporaba tabel in slik (str. 22).

Z vidika poučevanja Dudley-Evans in St. John (2002) poudarjata, da mora poučevanje za potrebe TJS upoštevati in odražati med drugim tudi metodologijo disciplin oziroma področij, na katerih bodo učenci jezik uporabljali, pri čemer se (lahko) zelo razlikuje od pouka »splošnega«

3 V slovenskem jeziku se po pribl. 15–20 let uporabe v sicer maloštevilnih člankih v slovenščini ustreznica za TJS še ni ustalila, čeprav v okviru terminološke sekcije Slovenskega društva učiteljev tujega strokovnega jezika (SDUTSJ) potekajo prizadevanja v tej smeri.

jezika oziroma jezika za splošne potrebe. Kot dodajajo Cerezo Herrero, Schmidhofer in Koletnik (2021), se učitelji TJS pri tem osredotočajo na potrebe učencev, tj. na vrzel med njihovim trenutnim in želenim (ciljnim) jezikovnim znanjem ter prihodnjo rabo jezika, skupaj s specifičnimi jezikovnimi sredstvi in dejavnostmi, ki jih bodo uporabljali v svojem poklicnem življenju. Posebno pozornost je pri tem treba nameniti tudi učiteljem TJS, saj »večina učiteljev TJS v mednarodnem prostoru poučuje z zelo malo ali celo povsem brez začetnega izobraževanja« (Podgoršek in soavtorji, 2021, str. 95), njihovo izobraževanje in nenehno poklicno usposabljanje pa je nujno za kakovostno poučevanje TJS (več o tem v Jurkovič in soavtorji, 2023, ter Jurkovič, Mertelj in Podgoršek, 2024).

3 Poučevanje in učenje TJS v dobi tehnološkega napredka, umetne inteligence in globalnih skupnosti

Uvajanje sodobne tehnologije v visokošolski študijski proces je postalo nujnost, saj je, kot navaja Alič (2023), »[t]ehnološki napredek preoblikoval naš način življenja, dela in komunikacije. Prav je, da se odraža tudi v načinu, kako se izobražujemo« (str. 10). Sodobne tehnologije med drugim omogočajo bolj dinamično poučevanje, ki prispeva k motivaciji študentov, obenem pa jih pripravljajo na delo v tehnološko vse bolj zahtevnih okoljih, kjer bosta poznavanje in kompetentna uporaba teh orodij pogoj in ne zgolj zaposlitvena prednost. Učitelji smo sicer na tem področju pogosto v situaciji, ko je naše znanje korak za znanjem učencev in sami po svojih najboljših močeh iščemo načine, kako se v čim krajšem času čim bolje seznaniti s čim več uporabnimi orodji. Kot namreč trdi Kirovska-Simjanoska (2020), so življenja študentov TJS nenehno vezana na uporabo različnih digitalnih naprav in so zato močno odvisni od tehnologije. Torej, nadaljuje Kirovska-Simjanoska, »[p]osledično študenti prinesejo s seboj svoje tehnološke izkušnje, kot tudi njihova prepričanja in dojemanja, da tehnologija mora imeti pomembno vlogo tudi v njihovem izobraževalnem procesu« (str. 424).

Nedavni izziv – vendar prav zagotovo ne zadnji – je umetna inteligenca. Ravnoesje med uporabo UI kot načinom dopolnjevanja tradicionalnega izobraževanja oziroma podporo doseganju zastavljenih izobraževalnih ciljev in uporabo UI, ki ni osmišljena ali je zgolj šibko smiselno vpeta v učne cilje (torej je predvsem sama sebi namen), je zapleteno in zahteva temeljit razmislek ter skrbno načrtovanje, preden se UI na kakršenkoli način uporabi.

Ko sva orodje umetne inteligence samo vprašali, kakšne so prednosti uporabe UI pri poučevanju (OpenAI, 2024),⁴ je med drugim navedlo individualno prilagojeno in prilagodljivo učenje, ki vključuje tudi neomejeno dostopnost in prilagodljivost vsebin in pristopov,⁵ takojšen odziv in povratne informacije, imelo pa naj bi tudi motivacijsko vrednost in omogočalo prilagajanje različnim psihosocialnim potrebam učencev. Med pomanjkljivostmi je naštelo izgubo stika oziroma interakcije med ljudmi ter preveliko zanašanje na tehnologije in nasploh »razčlovečenje« poučevanja, izkrivljeno predstavljanje informacij, diskriminacijo in nekatera druga etična vprašanja (npr. ali lahko algoritmi odločajo o učnih ciljih, neenakost pri dostopnosti do orodij). Ta seznama bi lahko na pozitivni strani razširili s hitrostjo, s katero so na voljo informacije, ki jih ponujajo orodja UI, ter na negativni strani med drugim s pogosto precej

4 ChatGPT je na poziv [angl. prompt] pripravil tudi citatni vnos.

5 Sal Khan, ustanovitelj spletne učne platforme Khan Academy, ki med drugim uporablja tudi posebej v ta namen razvit chatbot, Khanmigo, jih predstavlja v svojem TED-govoru (Khan, 2023).

prepričljivimi napakami in občasno celo »halucinacijami« ali izmišljenimi informacijami, ki jih proizvajajo orodja UI, še posebej veliki jezikovni modeli.⁶ Slednjič učitelji opozarjajo na to, da lahko orodja UI za učence predstavljajo tudi precejšnjo »skušnjavo« in možnost za goljufanje, ki ji le s težavo pridejo na sled, seznam pa še zdaleč ni popoln in se dnevno daljša.

Zaradi globalizacije je znanje tujih jezikov in posredovanje med njimi ter med kulturami vse bolj postavljeno v ospredje. To velja tudi za TJS. Skupnosti namreč pospešeno postajajo globalne in za »uspešno delovanje v večjezični skupnosti je medjezikovno in medkulturno posredovanje (prevajanje, tolmačenje, povzemanje itn.) nujno potrebno in bistvenega pomena [...]« (Mikolič Južnič in soavtorji, 2014, str. 636). Na področju zdravstvene nege se zavedamo povečane potrebe po znanju in zmožnostih medjezikovnega in medkulturnega posredovanja zaradi povečanega števila tujcev, ki potrebujejo ali iščejo pomoč v zdravstvenih ustanovah (turisti, ki počitnikujejo pri nas, poslovneži, ki so pri nas zaradi službe, študenti na izmenjavah itn.). Iz izkušnje ene od avtoric, ki sem v čakalnici Urgence v UKC Maribor preživela štiri ure in opazovala dinamiko prihajanja in sprejemanja pacientov, sem se o tem lahko prepričala sama, saj je v tistem času pet tujcev iskalo zdravstveno pomoč, pri čemer so se morale medicinske sestre na sprejemu zelo potruditi, da so na učinkovit način uporabile znanje tujega jezika ob tankočutnem upoštevanju tako zdravstvenega stanja kot tudi kulturnega ozadja teh pacientov.

Zmožnost (kompetenca), ki so jo medicinske sestre v zgornjem primeru potrebovale in uporabljale, je bila dvojna: a) posredovanje besedil (prenašanje, pojasnjevanje in zgoščevanje specifičnih podatkov iz jezika A v jezik B ter nazaj v jezik A) in b) posredovanje pri sporazumevanju (spodbujanje raznokulturnega prostora in prevzemanje vloge posrednika).⁷ Uspešno so se spopadale z jezikovnimi in kulturnimi vrzeli tujcev, da so ti prišli do svojega komunikacijskega cilja: zagotovitve zdravstvenih storitev. Pri tem so uporabljale posredovalne strategije: informacije so povezovale s predhodnim znanjem (npr. navajale so zglede) in prilagajale svoj jezik ravni svojih komunikacijskih partnerjev in situaciji, razčlenjevale so zapletene informacije, prilagajale dolžino povedanega in podobno. Pri tem se je kot *lingua franca* uporabljal angleški jezik, saj ta ni bil jezik A ne njih in ne pacientov, ki so jim pomagale.

Podobno velik pomen ima posredovanje (v skladu s Sejo 2023) pri učenju tujega jezika za potrebe prihodnjih prevajalcev in tolmačev, saj predstavlja bistvo njihovega prihodnjega strokovnega dela. Dodatek k SEJU (Svet Evrope, 2023, str. 91) v poglavju o posredovanju sicer izrecno poudarja, da so »zmožnosti in strategije prevajanja in tolmačenja [...] povsem drugo področje« od jezikovnih zmožnosti, ki jih lahko študent na tem področju naredi v neformalnih, vsakodnevnih situacijah, a je mogoče z vključevanjem posredovanja v pouk tujega jezika prihodnjih prevajalcev in tolmačev že zelo zgodaj ustrezno »naravnati« njihovo poučevanje in pri tem prihraniti precej časa pri razvijanju prevajalskih in tolmaških zmožnosti. Tudi tukaj imajo veliko vlogo novi, sodobni načini poučevanja, ki so tehnološko kar se da napredni in ponujajo podporo učiteljem pri poučevanju kot tudi študentom pri usvajanju znanja.

6 Na podlagi študije Magesh in soavtorji (2024), ki je ocenila zanesljivost nekaterih vodilnih orodij UI za uporabo v pravo, naj bi stopnja haluciniranja za nekatera med njimi dosegala tudi več kot 30 %.

7 Za podrobnejše opisnike glej SEJO Dodatek (Svet Evrope, 2023), Poglavje *Posredovanje*.

4 Tehnologije in TJS

Hkrati z globalizacijsko pogojenimi več- in raznojezičnimi ter več- in raznokulturnimi vidiki, ki naj bi jih učitelji približali svojim učencem, pa se poučevanje tujega jezika spreminja tudi zaradi dejstva, da učitelji želijo (in so včasih kar prisiljeni) znanje prenašati in razvijati na nove načine. Računalniško posredovano poučevanje in učenje jezikov premošča vrzel med pričakovanji učencev in potrebami globalne dobe. Če želijo učitelji učence voditi skozi vedno nove tehnološke pripomočke in orodja ter jih obenem usposobiti v njihove kompetentne uporabnike, to od njih zahteva, da spremljajo novosti in spremembe ter upoštevajo njihov vloga in pomen tudi pri medjezikovnem in medkulturnem posredovanju. Digitalna pismenost je danes za učitelja TJS torej nuja, saj lahko le tako sledi potrebam današnjih učencev in razvoju digitalne tehnologije.

V svoji raziskavi, ki jo je izvedla med učitelji angleščine kot jezika stroke [angl. English for Specific Purposes, ESP], je Benabdallah (2023) ugotavljala, v kakšne namene učitelji uporabljajo UI. Rezultati so pokazali, da anketiranci najpogosteje uporabljajo UI za povzemanje besedil (18 %), prilagajanje učbenikov [angl. personalized textbooks] (12 %), ustvarjanje jezika [angl. language generating] (8 %), parafraziranje (16 %), prevajanje (28 %), ocenjevanje učencev in vrednotenje njihovega dela [angl. evaluate and assess learners] (30 %) ter za ocenjevanje izpitov (14 %).

Smernice za uporabo in vključevanje tehnologije v učenje in poučevanje TJS je zaradi njenega hitrega razvoja nevhvaležno in nemogoče napovedati. Trenutni trendi nakazujejo, kot med anketiranimi učitelji TSJ ugotavlja Benabdallah (2023), da bi bila UI najkoristnejša pri ocenjevanju in vrednotenju (20 %), načrtovanju celotnega učnega procesa [angl. course design] (18 %), prepoznavanju in analizi potreb (16 %) ter pripravi učnih načrtov (10 %).

Za potrebe jezikovne industrije (torej tudi prevajalcev in tolmačev) spletna stran nimdzi⁸ vsako leto sestavlja »tehnološki atlas«, v katerem poskuša čim bolj izčrpno zajeti in predstaviti specializirana orodja, namenjena prevajalcem, tolmačem in sorodnim poklicem, ter splošna tehnološka (jezikovna) orodja, s katerimi se utegnejo srečati v poklicnem življenju. Čeprav po lastnih podatkih niso (in ne morejo) zajeti vseh, je bilo v letu 2023 v atlas vključenih več kot 920 orodij, razvrščenih v naslednjih deset kategorij: sistemi za upravljanje prevodov [angl. translation management systems], sistemi upravljanja prevajalskih storitev [angl. translation business management systems], tolmaški sistemi, sistemi za prepoznavo govora, sistemi za avdiovizualno prevajanje, strojni prevajalniki, integrirani sistemi, sistemi za nadzor nad kakovostjo, platforme in spletne tržnice in sistemi za generiranje večjezičnih vsebin [angl. multilingual content generators].

Kategorijo sistemov za generiranje večjezičnih vsebin so v atlas dodali v letu 2023, vključuje pa splošna UI orodja, kot sta ChatGPT podjetja OpenAI in Googlov Bard (sedaj Gemini), in specializirana UI orodja, ki na primer podpirajo pisanje besedil, kot so AI Writer, Writeseed, Writesonic, Magic Write ali Ailaysa Writer.

S prihodom ChatGPT novembra 2022 in podobnih velikih jezikovnih modelov [angl. Large Language Models, LLMs], ki so namenjeni verjetnostnemu modeliranju jezika, so jezikovne

8 <https://www.nimdzi.com/language-technology-atlas/>

tehnologije v sodobni družbi dobile novo vlogo, povečal pa se je tudi strah, kaj utegnejo pomeniti za prihodnost številnih poklicev, ne zgolj jezikovnih. Z razmahom jezikovnih tehnologij, ki uporabljajo UI, zlasti generativnih orodij UI, je oblikovanje večjezičnih vsebin postalo splošno dostopno. Kot navajajo na spletni strani nimdzi, lahko generativna orodja UI ustvarjalcem vsebin pomagajo pripraviti prvo različico besedila, to prilagoditi želenemu žanru in slogu, lahko ga jezikovno pregledajo in še veliko več.

Po zadnjih dostopnih podatkih iz januarja 2024⁹ ChatGPT podpira več kot 80¹⁰ jezikov, kar pomeni, da lahko poleg pisanja vsebine uporabniki vsebine ustvarjajo, obdelujejo in predelejujejo, po potrebi hkrati v več jezikih, tudi v slovenščini. Načeloma je ChatGPT na voljo v dveh različicah: brezplačni ChatGPT 3.5, ki se ne posodablja več od septembra 2021, in plačljiva verzija/različica ChatGPT 4, ki je bila nazadnje posodobljena decembra 2023. Med prednosti plačljive različice sodi predvsem večja zasebnost, omogoča pa tudi nekatere dodatne funkcionalnosti, kot je denimo generiranje slik in grafik. Zadnja sprememba se je zgodila v začetku maja 2024, ko je OpenAI predstavil novo različico z imenom GPT-4o (4 omnia), ki je prinesla znatno izboljšanje za vse uporabnike ChatGPT, tudi tiste, ki uporabljajo brezplačno različico. Za didaktične namene dveh skupin specializiranih jezikovnih uporabnikov, ki jih predstavlja v nadaljevanju, sva uporabili brezplačno različico ChatGPT 3.5.

Ko gre za orodja UI, ki so uporabna za medicinske namene, obstaja kar nekaj aplikacij, ki so prosto dostopne tudi širši, laični javnosti in jih pogosto uporabljamo v vsakdanjem življenju. To so zdravstvene aplikacije za mobilne naprave, ki so namenjene spremljanju telesne aktivnosti in vadbe in jih redno uporablja že skoraj vsak posameznik, na primer Fitbit ali MyFitnessPal. Nadalje so na voljo orodja, ki pomagajo pri prepoznavanju simptomov in postavljanju možnih diagnoz na podlagi podanih simptomov. Sicer pa bolj specializirana orodja UI, ki jih uporabljajo strokovnjaki, nudijo pomoč pri elektronski hrambi in urejanju podatkov pacientov, pri čemer se poraja veliko etičnih dilem, ki jih avtorici obravnavava v šestem poglavju.

Za medicinske namene ChatGPT po lastnih podatkih (OpenAI, 2024) poleg zgoraj omenjenih ponuja še možnost dela z radiološkimi in obdelovalnimi informacijskimi sistemi, na primer PACS [angl. Picture Archiving and Communication System] ter Siemens Healthineers syngo.via, ki jih zdravniki in radiologi uporabljajo za ogled in analizo rentgenskih, MR- in CT posnetkov. Zdravstveni delavci se lahko nadalje poslužujejo specializiranih sistemov za upravljanje z odmerki zdravil, ki poleg naprav za avtomatsko izdajanje zdravil ponujajo tudi povezane aplikacije za spremljanje odmerkov in opomnike. Medicinske sestre lahko obenem z zgoraj omenjenimi orodji UI uporabljajo tudi sisteme, ki jim omogočajo avtomatizacijo rutinskih nalog (npr. obveščanje o urnikih bolnikov, opomniki za jemanje zdravil, spremljanje vitalnih znakov, ipd.).

V pedagoške namene na področju zdravstva (torej za izobraževanje in usposabljanje prihodnjih zdravstvenih delavcev) se uporabljajo simulacijski programi in interaktivni učni vmesniki, ki poleg e-izobraževanja omogočajo delo z virtualnimi bolniki in različnimi medicinskimi scenariji. Pomoč pri medjezikovnem in medkulturnem sporazumevanju jim nudijo tudi chatboti (t. i. klepetalni roboti, pogovorni roboti, klepetalniki ali navidezni asistenti), ki olajšajo sporazumevanje med medicinsko sestro in pacientom v smislu osnovnega svetovanja o zdravju,

9 Podatki so bili nazadnje preverjeni ob oddaji članka v uredniški postopek junija 2024.

10 <https://www.tomedes.com/translator-hub/chatgpt-language-capabilities>, na nekaterih spletnih straneh sicer navajajo, da naj bi bilo podprtih jezikov več kot 100.

zdravilih, postopkih in prepoznavanju simptomov, vendar le do mere, ki je še v pristojnosti medicinske sestre.

Tovrstna tehnologija v zdravstvu lahko optimizira poslovanje, skrajša čakalne vrste, zniža stroške in posledično izboljša kakovost in varnost oskrbe. Rožanec in Lahajnar (2019) povzemata Microsoftovo vizijo našega vsakdana, v katerem bodo pametne naprave (osebni digitalni asistenti) nadzorovale naše zdravje:

Nosljiva naprava bo izmerila krvni tlak, analizirala koncentracijo kisika in druge parametre ter rezultate poslala zdravniku, ki bo med klicem analiziral podatke. Umetna inteligenca, vgrajena v pametno rešitev, bo zdravniku pomagala pri diagnostiki in predpisovanju pacientu prilagojene terapije. V nekaj urah bo brezpilotni letalnik dostavil zdravilo, na katerega jemanje nas bo opozarjal osebni digitalni asistent. Ta bo tudi spremljal napredek, občasno obveščal zdravnika in če ne bo ustreznega izboljšanja, tudi zaprosil za dovoljenje, da rezervira pregled pri zdravniku. Osebni digitalni asistent bo spremljal in načrtoval tudi rutinske preglede, cepljenja in različna testiranja ter poskrbel za pravočasno naročanje pri zdravniku (str. 46).

Razmah sodobnih jezikovnih in drugih tehnologij, ki so vse pogosteje podprte z najnovejšo različico UI, torej poteka z nesluteno hitrostjo, v prihodnosti pa lahko pričakujemo, da se bo le še pospešil. Kot sem ena izmed avtoric ugotavljala že leta 2011, ko sem raziskovala uporabo prosto dostopnega prevajalnika Google Translate med študenti programa Medjezikovnih študij, »tehnologija v današnjem svetu ni le možnost, ampak nuja« (Koletnik Korošec, 2011, str. 17), zato sem menila, da bi jih morali učitelji upoštevati pri pripravljanju didaktičnih dejavnosti. Opozorila sem na spremenjeno vlogo učiteljev, ki bomo oziroma smo že prisiljeni svojo vlogo »podajalcev« znanja zamenjati z vlogo »sooblikovalcev« znanja.

Spremenila se bo oziroma se je že tudi vloga študentov, saj niso več zgolj v vlogi »sprejemnikov« znanja, temveč pri sooblikovanju znanja delujejo proaktivno in odgovorno. Pri tem je pomembno, kot ugotavljata Drašler in Podgoršek (2022), da so študenti vključeni v načrtovanje in oblikovanje učnega procesa, kar med drugim pomeni tudi načrtovanje in oblikovanje učnega gradiva. Več kot deset let po raziskavi iz 2011 sva sicer obe soavtorici še vedno prepričani v potencial in neizogibnost tehnologije, zato v nadaljevanju predstavljava dva primera didaktičnih aktivnosti, ki vključujejo uporabo orodij UI pri pouku angleščine kot TJS s ciljem krepitve kompetenc medjezikovnega in medkulturnega posredovanja v najinih specializiranih kontekstih: a) zdravstveni negi in b) prevajanju in tolmačenju.

5 Študiji primerov z integriranimi orodji UI v procesu poučevanja in učenja TJS s poudarkom na medjezikovnem in medkulturnem posredovanju

5.1 Primer 1 – zdravstvena nega

Prva študija primera prihaja s področja poučevanja angleščine za študente zdravstvene nege. Študenti Fakultete za zdravstvene vede Univerze v Mariboru, smer Zdravstvena nega, se z angleščino kot TJS (Tuji jezik – angleščina) srečajo v 1. letniku.¹¹ Izbirni predmet (izbirajo med

11 Nazadnje v štud. letu 2023/2024.

dvema tujima jezikoma, angleščino in nemščino) obsega 45 kontaktnih ur (za izredne študente 23). Poleg klasičnih načinov poučevanja se pri tem predmetu ena od avtoric poslužujem med drugim Mentimetra,¹² Kahoota,¹³ Canve,¹⁴ Kiala¹⁵ in prevajalnika DeepL Translate.¹⁶ Kljub temu, da so uporabe zgoraj naštetih aplikacij študenti vajeni in so jih sprejeli kot del procesa učenja, je opaziti upad interesa: zdi se, kot da so dela s temi orodji naveličani. Da bi ohranila motivacijsko vrednost za posredovanje kot eno izmed štirih sporazumevalnih jezikovnih dejavnosti, in z zavedanjem, da znanje TJS bodoči zdravstveni delavci pojmujejo bolj kot nepotrebno obvezo kot koristno kompetenco, se kot učiteljica TJS zato vedno znova poslužujem uporabe novih spletnih orodij. Ob tem se zavedam tveganj, pomanjkljivosti in drugih negativnih vidikov, poleg tega pa je vsaka uporaba nove tehnologije UI v današnjem hitro spreminjajočem se okolju za učitelja dokajšen organizacijski zalogaj.

Da bi pouk angleščine kot TJS še bolj prilagodila potrebam svojih študentov, v razredu uporabljam tudi specializirano platformo Glass,¹⁷ ki temelji na UI za upravljanje medicinskega znanja. Glass pomaga pripraviti diferencialno diagnozo za kompleksne bolnike, pri čemer analizira povzetek pacientovih podatkov in predlaga diagnoze, ki se lahko raziščejo. Uporaba te programske opreme za bodoče medicinske sestre in zdravstvene tehnike je lahko koristna v smislu kritičnega razmišljanja in pridobivanja besedišča v TSJ, za pojme, ki jih poznajo v prvem jeziku. Pomemben je tudi komunikacijski vidik ter nadgrajevanje čustvene inteligence skozi učenje TJS z uporabo UI.

Ena od aktivnosti, ki se izvaja na začetku semestra, je povezana s pridobivanjem bolnikove anamneze. Naloga medicinske sestre¹⁸ je, da ob sprejemu spozna pacienta in pridobi natančno anamnezo. Pri tem se za potrebe vaje uporablja obrazec, ki se nahaja v gradivu (Allum in McGarr, 2008, str. 8). Naloga študentov je, da v paru odigrajo vlogo diplomirane medicinske sestre oziroma diplomiranega zdravstvenega tehnika – ta postavlja vprašanja, s katerimi pridobiva informacije, ki so potrebne, da se izpolni dani obrazec – in vlogo pacienta, ki na ta vprašanja odgovarja. Glavni pravili sta: a) vsak par razmisli o zdravstveni težavi (stanju, bolezni), zaradi katere je eden od njiju, torej pacient, prišel v bolnišnico na sprejem, in b) odgovora »ne« pacient v dialogu ne sme uporabiti (npr. »Ste imeli v preteklosti kakšne operacije?« »Ne.« ali »Ali imate kakšne alergije?« »Ne.«). Ko spraševalec obrazec izpolni z odgovori pacienta, študenta vlogi zamenjata. V razredu nato sledi predstavitev parov in njihove komunikacije pri pridobivanju anamneze. Glede na čas, ki so ga študenti potrebovali za prvo aktivnost to pomeni, da se bodisi predstavijo vse dvojice bodisi le nekaj naključno izbranih.¹⁹ Vsi študenti poslušajo, spremljajo predstavljene dialoge in si hkrati zapisujejo svoja mnenja in predloge:

12 <https://www.mentimeter.com/> Mentimeter je spletna storitev, ki omogoča takojšnje pridobivanje mnenj oziroma povratnih informacij udeležencev, kar lahko vodi v takojšnjo ustrezno reakcijo učitelja glede na izid.

13 <https://kahoot.it/> Kahoot je spletna aplikacija, ki se uporablja kot popestritev učenja tudi na terciarni ravni izobraževanja.

14 https://www.canva.com/sl_si/ Canva je aplikacija, ki med drugim omogoča grafično oblikovanje predstavitev.

15 <https://www.kialo-edu.com/> Kialo edu je spletna aplikacija, ki se lahko uporablja tudi za diskusije, kjer se jasno izriše osnovna teza in nato se kot veje razvejajo mnenja »za« in »proti«, kar omogoča jasnejši pregled nad argumenti.

16 <https://www.deepl.com/translator>

17 <https://glass.health/>

18 Izraz »(diplomirana) medicinska sestra« se nanaša tudi na moško poimenovanje »(diplomirani) zdravstvenik«.

19 Kljub temu da na začetku dobijo navodila in časovno omejitev, je aktivnost zasnovana dovolj prilagodljivo, da delo študentov spremljam in dovolim, da aktivnost zaključijo tudi tisti z nekoliko šibkejšim znanjem, ki so morda počasnejši.

kaj je bilo po njihovem mnenju zelo dobro, kaj se je izvedlo odlično in kaj bi se dalo še izboljšati, spremeniti ali popraviti. Ta mnenja študenti podajo in prediskutirajo po vsaki predstavitvi ali na koncu, odvisno od skupine in razpoložljivega časa.

Naslednji korak je, da vsak par v aplikacijo Glass vnese svojo zgoraj omenjeno zdravstveno težavo [angl. Reason for Admission], ki je lahko kronična bolezen, akutno zdravstveno stanje ali poškodba, aplikacija pa nato poda diferencialno diagnozo. Eden od pomislekov pri uporabi te aplikacije bi lahko bil, da je tovrstna diagnoza uporabna le za zdravnike in ne za medicinske sestre, vendar pa je ena od pomembnih nalog medicinskih sester tudi ta, da skrbno spremljajo delo zdravnikov in, če je potrebno, opozorijo na morebitna neskladja ali nepravilnosti, kar od njih zahteva določeno mero dodatnega znanja in lastne angažiranosti. Ko je podana diferencialna diagnoza, se študenta v paru lotita ponovne diskusije, pri čemer razmišljata, kateri od predlogov diagnoze bi bil sprejemljiv in kateri ne, ter ob svojem razmišljanju podata argumente za ali proti. Naslednji korak je razširjena diskusija *in plenum* o vsakem individualnem primeru: vsako izbrano diagnozo in argumente zanjo vsak par predstavi ostalim pri pouku, kar je osnova za nadaljnjo diskusijo o ustreznosti diagnoze.

Medjezikovno posredovanje v tem učnem kontekstu zavzema posebno mesto, otežuje pa ga okoliščina, da so v skupini študenti z zelo različnimi ravni znanja maternega in tujega jezika. Tuji študenti, ki prihajajo iz različnih jezikovnih okolij (bodisi študenti na izmenjavi Erasmus bodisi tujci, ki študirajo na mariborski univerzi), pa težavo mešanih skupin [angl. mixed-ability classes] še poglobljajo. Kljub temu oziroma prav zato si pri poučevanju angleščine kot TJS za delavce v zdravstveni negi prizadevam spodbujati raznojezičnost, ki je, kot jo pojmuje SEJO,

(dinamičen jezikovni repertoar, ki ga uporabnik/učenec nenehno širi) [...], predstavljen[a] kot neenakomerna in spreminjajoča se zmožnost, kjer se lahko uporabnikovi/učenčevi viri v nekem jeziku ali njegovi različici močno razlikujejo od virov v drugem jeziku ali njegovi različici (podpoglavje 6.1.3.2) (Svet Evrope, 2023, str. 27).

Ker se zavedam, da imajo »raznojezični posamezniki en sam, sicer v sebi povezan jezikovni repertoar, ki ga pri izvajanju opravil povezujejo z drugimi splošnimi zmožnostmi in različnimi strategijami« (Svet Evrope, 2023, str. 27), praviloma raznojezično skupino študentov vodim skozi raznolike vidike (kulturni, strokovni, starostni, vezani na spol, ipd.) ter primerjam obstoječe jezikovne in kulture različice in jih integriram v druge splošne zmožnosti, v vse večji meri s pomočjo UI, ki pomembno spreminja način dela.

Učna aktivnost je didaktično zasnovana na naslednji način:

Utemeljitev	Različni načini uporabe orodij umetne inteligence omogočajo kakovostnejše učenje in poučevanje tujega jezika stroke ter boljše razumevanje obravnavanih vsebin. Pri tem študenti lažje povežejo svoje znanje z drugimi strokovnimi temami ter aktivirajo povezave med njimi. Aktivnosti poučevanja so strukturirane tako, da omogočajo nadzorovano rabo TJS in študentove materinščine, npr. z uporabo t. i. »trenutkov za L1« [angl. own language moments] (Kerr 2014) in pedagoškega prevajanja (Cenoz, 2017).
Učna enota	Angleščina kot izbirni predmet, 1. letnik dodiplomskega študija Zdravstvene nege
Cilji	Cilj je na študenta osredinjeno učenje TJS z odkrivanjem in raziskovanjem: a) kritično razmišljanje ob problemskem pristopu pri delu s pacienti in drugimi strokovnimi sodelavci v zdravstveni negi, b) utrjevanje, ponavljanje in širjenje študentovega razumevanja angleškega jezika (strokovne in splošne angleščine) na višji ravni, c) spodbujanje in razvijanje sposobnost razumevanja različnih govorcev angleškega jezika in besedil v različnih kontekstih na višji ravni za strokovne potrebe, d) sistematično razširjanje oz. bogatenje strokovnega besednega zaklada, e) aktivno kritično ustno sodelovanje v razpravah, pri čemer se uri pravilna izgovarjava in naglaševanje ter pravilnost pri rabi jezika, f) razvijanje zmožnosti empatije in razumevanja raznokulturnosti pri sodelovanju z bolniki in drugimi sodelavci, g) spodbujanje tehnično-tehnološke kompetence.
Učni izidi	Študenti: 1. znajo osmisлити in dejansko uporabiti strokovna jezikovna sredstva, ko v ustni interakciji od bolnika pridobivajo natančne informacije, 2. znajo prepoznati in povzemanati glavne argumente v strokovnem besedilu (medicinska dokumentacija – anamneza) in se nanje jasno in jedrnato pisno odzovejo, 3. nadgrajujejo mehke veščine (čustveno inteligenco) in raznokulturno zmožnost.
Dejavnosti	Sprejemanje (slušno in bralno razumevanje), tvorjenje (govor in pisanje), interakcija, posredovanje (medjezikovno in raznokulturno)
Jezikovna raven	A2–B2

**Postopek/
aktivnost**

Aktivnost se izvaja na podlagi obrazca *Patient Admission Form* iz obveznega učnega gradiva avtorjev Allum in McGarr (2008) *Cambridge English for Nursing*, ki ga je treba izpolniti s pridobljenimi podatki.

1. Študenti preberejo obrazec in preverijo razumevanje strokovnega besedišča. Nato v paru izvedejo igro vlog – prvi prevzame vlogo pacienta, ki je tujec in govori angleško, drugi prevzame vlogo medicinske sestre, ki pridobljene informacije sproti prevaja v slovenščino in vstavlja v sistem. Začneta s pridobivanjem anamneze: s postavljanjem vprašanj in podajanjem odgovorov, pri čemer po potrebi uporabljata spletni prevajalnik DeepL.
2. Sledi zamenjava vlog in vaja se ponovi, nato se vsak par predstavi ostalim v skupini. Učitelj in ostali študenti sproti podajajo dvojicam povratne informacije o predstavljenem. Če študent svojih misli ne zna izraziti v angleščini kot TJS, mu drugi študenti ali učitelj pomagajo bodisi s parafraziranjem ali s prevodom terminov.
3. Nato vsak par v aplikacijo Glass v angleščini vnese »svojo« zdravstveno težavo, ki je lahko kronična bolezen, akutno zdravstveno stanje ali poškodba. Ta aplikacija poda diferencialno diagnozo. Študenti so ob natančnem branju predlogov pozorni na podrobne informacije, s pomočjo katerih potem podajo argumente v prid podanemu predlogu možne diagnoze ali proti. Ob tem se učijo natančnega branja, natančnega strokovnega izražanja, in osnov aktivnega poslušanja in kulture dialoga.
4. Zaključna aktivnost je refleksija v obliki pisnega sestavka v angleščini: kaj se je posameznemu študentu zdelo zanimivo, zahtevno, kaj se je naučil novega. To se izvede po metodi »refleksije 3-2-1«: napiši tri stvari, ki si se jih naučil, dve vprašanji, ki se ti ob tem zastavljata, in eno stvar, ki ti je bila v veselje.

Učno gradivo

Obrazec



[Patient Identification Label]

PATIENT ADMISSION FORM

	Patient details
Full name	
DOB	
Reason for admission	
Past medical history	
Past surgical history	
Medication	
Allergies	
Next of kin	

5.2 Primer 2 – prevajanje in tolmačenje

Druga študija primera prihaja s področja poučevanja angleščine za potrebe prihodnjih prevajalcev in tolmačev. Razvijanju jezikovne zmožnosti v tujem in maternem jeziku je pri poučevanju študentov Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, dodiplomski programi²⁰ Prevajalske študije, namenjena osrednja pozornost, saj je jezik njihovo prihodnje profesionalno orodje. Vsebine, ki so predstavljene v nadaljevanju, sodijo v okvir obveznega predmeta Razvijanje jezikovne zmožnosti 2 – angleščina, ki ga študenti obiskujejo v drugem semestru prvega letnika, kjer si prizadevamo, da bi poučevanje prilagodili njihovim prihodnjim poklicnim potrebam. Obenem z razvijanjem slušne, govorne, pisne in bralne zmožnosti s poudarkom na slušnih in govornih dejavnostih ter sistematičnim pridobivanjem novega besedišča ta predmet utrjuje že predhodno pridobljeno slovnično znanje na zahtevnejših primerih besedil. Ker program omogoča kombinacijo z drugimi jezikovnimi programi (npr. Nemščina), je med udeleženci veliko raznojezičnih študentov.

Če gre pri poučevanju angleškega jezika za potrebe prihodnjih zdravstvenih delavcev za »standardni« pouk TJS, povezan s specifičnim področjem, pa je poučevanje angleščine za potrebe prihodnjih prevajalcev in tolmačev »nestandardni« TJS, saj ni specializiranih (žanrskih) komunikacijskih situacij. Z vidika TJS je poučevanje tujega jezika za prihodnje prevajalce in tolmače prilagojeno v tej smeri, da vključuje besedila, s katerimi se utegnejo študenti srečati v prihodnosti, jezikovne dejavnosti (npr. medjezikovno prehajanje in posredovanje besedil vključno s prevajanjem) in aktivnosti (npr. povzemanje in senčenje²¹), teoretično in praktično primerjavo obeh jezikovnih sistemov in podobno (za več o poučevanju tujega jezika za potrebe prihodnjih prevajalcev in tolmačev glej npr. Cerezo Herrero, Schmidhofer in Koletnik, 2021).

Za zgodnje razvijanje jezikovne in prevajalske zmožnosti pri predmetu uporabljamo spletne vire in pripomočke, npr. kolokacijska orodja v slovenskem in angleškem jeziku (npr. OZDIC²² in CJVT Kolokacije²³), vire za iskanje sopomenk (npr. Thesaurus²⁴ in CJVT Sopomenke²⁵) in korpusna orodja (npr. COCA in BNC²⁶ ter CJVT Gigafida²⁷). Za angleški jezik pa sicer kot »korpus« pogosto uporabljamo kar svetovni splet oziroma iskalnike, kot je Google.

Tudi pri tem predmetu uporabljamo spletne pripomočke, kot so Mentimeter, Slido,²⁸ Kahoot ali Socrative.²⁹ Uporabo strojnih prevajalnikov še načeloma odsvetujemo, ker se temu področju strukturirano posvetimo pri drugih predmetih v okviru prevajalskega študija (npr. pri predmetu Lektorat iz prevajanja). Aktivnosti, ki smo jih zasnovali za prihodnost, pa

20 Do študijskega leta 2024/25 so se lahko študenti na Oddelku za prevodoslovje FF UM vpisali v tri programe Prevajalskih študij, in sicer Angleščina, Nemščina in Madžarščina. Od leta 2024 naprej so programi združeni v enega s tremi smermi: angleščina, nemščina in madžarščina.

21 Senčenje je didaktična tehnika učenja jezika, ki temelji na tem, da študent posluša zvočni posnetek in s čim manjšim zamikom glasno ponavlja slišano.

22 <https://ozdic.com/>

23 <https://viri.cjvt.si/kolokacije/slv/>

24 <https://www.thesaurus.com/>

25 <https://viri.cjvt.si/sopomenke/slv/>

26 <https://www.english-corpora.org/>

27 <https://viri.cjvt.si/gigafida/>

28 <https://www.slido.com/>. Storitve je v prvi vrsti namenjena interaktivnim srečanjem, omogoča pa tudi kratke kvize in preverjanje odziva.

29 <https://www.socrative.com/>. Gre za didaktično orodje, ki med drugim omogoča preverjanje znanja.

predvidevajo tudi uporabo orodij UI, med njimi takih, ki pomagajo študentom pri pisanju in urejanju besedil, npr. QuillBot³⁰ ali Grammarly,³¹ ter velikih jezikovnih modelov, v konkretnem primeru ChatGPT in Gemini, ki ju v omenjeni nalogi uporabimo za povzemanje.

Pri tej dejavnosti je bil uporabljen odlomek iz podkasta *From Our Own Correspondent* za BBC Radio 4 o rokoborbi in veroizpovedih v Mongoliji, njegov avtor je Robert Pigott (BBC News, 2009).³² Besedilo je zahtevnejše in od študentov zahteva zgodovinsko in geografsko znanje, znanje o verstvih, obenem pa jim približuje elemente precej oddaljene mongolske kulture in tamkajšnjega sodobnega življenja.

Spodnji primer je prirejen po primeru, ki je predstavljen v Cerezo Herrero in soavtorji (2024). Primer ima sicer dva dela, a) poslušanje za prepoznavanje bistva in b) poslušanje za prepoznavanje podrobnih informacij. Zaradi omejenega prostora drugega dela tukaj ne predstavljamo.

Učna aktivnost je didaktično zasnovana na naslednji način:

Utemeljitev	Z aktivnostmi medjezikovnega prehajanja [angl. translanguaging] učitelj prisotnost večjezičnosti v razredu (tj. več raznojezičnih študentov) izkoristi za opolnomočenje in aktiviranje celotnega jezikovnega potenciala študentov (Donley, 2022). Uporaba spletnih orodij in orodij UI študente pripravlja na prožno uporabo tehnologije v poklicnem življenju v prihodnosti in razvija njihovo prilagodljivost in odzivnost na spremembe.
Učna enota	Razvijanje jezikovne zmožnost 2 - angleščina, 1. letnik dodiplomskega študija Prevajalske študije, 2. semester
Cilj	Razvijanje sposobnosti razumevanja različnih govorcev angleškega jezika in besedil v različnih kontekstih na zahtevnejši ravni; sistematično razširjanje oz. bogatenje besednega zaklada, aktivno sodelovanje v ustnih razpravah, spodbujanje tehnično-tehnološke kompetence.
Učni izidi	Študenti: <ol style="list-style-type: none"> 1. razumejo ključne informacije v poslušanem besedilu, znajo pripraviti zapise, ustno povzamejo glavne argumente in jih posredujejo sošolcem; 2. kompetentno uporabljajo orodja UI pri širjenju jezikovnega znanja.
Dejavnosti	Sprejemanje (slušno razumevanje), tvorjenje (govor in pisanje), posredovanje
Jezikovna raven	B2-C1

30 <https://quillbot.com/>.

31 <https://www.grammarly.com/>

32 http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/from_our_own_correspondent/7860539.stm

**Aktivnost/
postopek**

Prva faza (poslušanje za prepoznavanje bistva)

1. Učitelj pripravi krajši do srednje dolg avtentičen posnetek o aktualni temi v angleščini, ki ga študenti samostojno poslušajo doma kot dejavnost pred poukom. Težavnost besedila učitelj v procesu izbiranja lahko prilagodi stopnji njihovega jezikovnega znanja (zmožnosti). Študentom naroči, naj med poslušanjem prepoznajo glavne teme (2–3) in si jih v poljubnem jeziku zapišejo ter jim dodajo nekoliko »ozadja«, tj. dodatnih informacij (pisanje zapiskov), ki jih slišijo in razumejo.
 2. V razredu študente razdeli v pare in jih pozove, da se v angleščini pogovarjajo o glavnih temah besedila, ki so ga poslušali. Pri tem naj se opirajo na zapiske.
 3. Nato razredu omogoči dostop do elektronske različice besedila in ga razdeli na dvojce: polovica razreda bo pri delu uporabljala orodje ChatGPT, druga polovica pa orodje Gemini. Delo z obema orodjema zahteva registracijo. Učitelj skupaj s študenti razmisli o iztočnici [angl. prompt], s katero bodo orodjema UI naročili, da povzameta glavne ideje besedila. Mi smo orodju naročili, da pripravi »miselni vzorec«.³³
 4. Učitelj nato parom naroči, da s pomočjo oz. na podlagi jezikovnih informacij orodij UI na list papirja narišejo pravi miselni vzorec. Različica: Študenti bi lahko pripravili tudi risbo in/ali karikaturu o zgodbi. Risba naj ima angleški naslov in 5 ključnih besed v angleščini in v njihovem maternem jeziku.
 5. Nato učitelj pare pozove, naj pripravijo kratko poročilo, v katerem v ne več kot treh povedih v slovenščini (ali drugem jeziku, ki ga razume večina) sošolcem prenesejo glavne teme in vsebine besedila. Ko poslušajo poročila drugih skupin, naj bodo pozorni na razlike v izbiri in predstavitvi tem, dejstev in argumentov in si naredijo zapiske (govorna obdelava besedila). Sledi krajša vodena razprava v razredu.
 6. Če čas ne zadošča, študenti pripravijo kratko govorno individualno poročilo (posnetek) kot domačo nalogo, ki jo učitelj pregleda, poda povratne informacije in razpravo uvrsti v naslednjo uro.
-

33 Nobeno od orodij v primerih, ki smo jih preizkusili, ni pripravilo »grafičnega« miselnega vzorca, temveč zgolj iztočnice v obliki seznama. Na voljo so sicer tudi orodja UI, ki to pripravijo (npr. GPT Mind Maps Maker, <https://shorturl.at/D2Qck>), vendar so v brezplačni različici večinoma zgolj omejeno funkcionalna, npr. omogočajo zgolj eno brezplačno uporabo.

Primer

Primer 1: Gemini

Central Idea: Mongolia is rebuilding its national identity after communism by embracing Christianity and reviving traditional practices like wrestling, while Buddhism struggles to regain its former prominence.

Main Branches:

- **Loss of Communism:**
 - Created a moral and economic vacuum.
 - Ulan Bator's socialist monument symbolizes a lost ideal.
- **Rise of Christianity:**
 - Fills the void left by communism.
 - Offers practical benefits like charity and healthcare.
 - Story of Puje Chinggis: disillusioned by communism, attracted to Christianity's message of hope.
 - Example: Mission Aviation Fellowship helps rural herders.
- **Mongolian Identity:**
 - Wrestling: a traditional sport with deep roots (Genghis Khan era).
 - Seen as a symbol of past national greatness.
- **Buddhism's Decline:**
 - Formerly the national religion.
 - Devastated by communist purges.
 - Puje Chinggis' view: Buddhism emphasizes suffering, Christianity offers forgiveness.

Primer 2: ChatGPT



Here's a mind map for the text "Wrestling and faith in Mongolia":

Main Topic: Wrestling and Faith in Mongolia

1. Background

- **Communism's Collapse**
 - End of Marxist-Leninism left a void
 - Symbolism: Mosaic from the Marxist-Leninist era
 - Fraternity between Russia and Mongolia
 - Commemoration of joint military efforts
 - Socialist ideals of equality and scientific advancement
 - Collapse caused moral and economic turmoil

2. Christianity in Mongolia

- **Growth and Appeal**
 - 200 churches in Ulan Bator
 - 200 more in rural areas
 - Congregations include young professionals and business people
- **Influential Figures**
 - Puje Chinggis: Head of Mongolia's only internationally accredited Bible College
 - Former communist

Nadaljevanje je zaradi pomanjkanja prostora izpuščeno.

6 Etika in kritična refleksija uporabe tehnologije pri poučevanju in učenju

Globalizacija in hiter razvoj tehnologije ne vplivata zgolj na napredek v strokah in pri globalnem komuniciranju, kjer se pojavlja vedno večja potreba po večkulturnih in večjezičnih kompetencah, ampak spreminjata tudi dinamiko dela v razredu, v našem primeru pri pouku TJS. Namen učiteljev je, da se tovrstne kompetence razvijejo do te mere, da posamezniku (tj. študentu kot bodočemu strokovnjaku) kar najbolj koristijo. Le tako bo namreč lahko sledil hitrim znanstvenim in tehnološkim spremembam ter se prilagajal zahtevam svoje stroke, obenem pa ohranjal svojo konkurenčnost na trgu delovne sile. Digitalna tehnologija spreminja tako način življenja in dela kot tudi način učenja in poučevanja. Njene potencialne koristi pa po drugi strani prinašajo tudi pasti in nevarnosti. Ker stremimo k vse učinkovitejšim delovnim postopkom in vedno višji delovni učinkovitosti, v hitrem vsakodnevnem delovnem tempu pozabljamo na marsikatero etične dileme, ki jih tovrsten napredek prinaša s seboj.

Hiter razvoj digitalnih tehnologij spreminja način dela in življenja posameznikov, organizacij in družbe kot celote. »Z uporabo digitalnih tehnologij in programskih rešitev lahko delo opravimo hitreje, ceneje in bolj kakovostno,« menita Rožanec in Lahajnar (2019, str. 45). Hkrati s tem je treba pozornost posvetiti tudi izboljšanju digitalnih kompetenc in digitalnemu opismenjevanju uporabnikov storitev. Področje zdravstva po njunem mnenju na globalni ravni zaostaja za drugimi panogami na področju modernizacije in digitalnega prehoda. Ker zdravstveni sistem ne sledi digitalnim novostim in zdravstveni informacijski sistem ne deluje ustrezno in tudi ne skladno s pričakovanji zaposlenih in bolnikov, lahko to povzroči tudi manjšo motiviranost osebja za tovrstno delo in izobraževanje, ne nazadnje pa sta lahko ogrožena tudi zajem podatkov in njihova varnost.

Ker je vse več (strogo) zaupnih in občutljivih podatkov v digitalni obliki, je ob nepravilni uporabi ter nezadostni (nad)gradnji varnostnih sistemov občutno zmanjšana njihova varnost. Pridobitev podatkov o pacientih je tako pogosto razlog za vdore v sisteme zdravstvenih evidenc, nesmotrno ravnanje z zaupnimi podatki in njihovo nenadzorovano vnašanje v prevajalnike in chatbote pa je problematično tako za prihodnje zdravstvene delavce kot tudi za prihodnje prevajalce in tolmače.

Nadaljnji pomisleki nenadzorovane in nezadostno premišljene uporabe tehnologij in orodij UI se na področju zdravstvene nege izražajo ob vedno več primerih »samodiagnosticiranja«, pri čemer pacienti sami v spletu raziščejo simptome in si na podlagi tega sami postavijo »diagnozo« ter dvomijo v pravilnost presoje in zatem delovanja zdravstvenih delavcev. Resda so bolnikom tovrstne informacije lahko v pomoč, a ob nekritični uporabi katerihkoli dostopnih podatkov in aplikacij ter tudi že kar mnogih možnosti t. i. »samozdravljenja«, ki jih nudi spletno okolje, prihaja do vse več nesporazumov in nezadovoljstva med zdravstvenimi delavci in pacienti. Ob vsem doslej navedenemu velja predvsem poudariti jezikovne ovire, a) ko pacienti niso veščji tujih jezikov in si pri prevajanju pomagajo z neverodostojnimi prevajalskimi orodji, kar dodatno vodi do nepravilnosti uporabe prejetih informacij, in b) ko so pacienti prepričani, da razumejo zdravstveno terminologijo tudi v maternem jeziku, pa to najpogosteje ne more biti res, saj ne delujejo na področju zdravstva. Da bi se v čim večji meri izognili tovrstnim »nespretnim« uporabam dostopnih informacij, že učence, dijake in študente navajamo pravilne rabe spleta ter UI, pa tudi izobraževanje odraslih in starejših ne zaostaja v tem pogledu.

Molek (2023) ugotavlja, da postajajo sistemi UI, ki temeljijo na velikih jezikovnih modelih, vse bolj razširjeni kot izobraževalna tehnologija tudi na področju visokošolskega izobraževanja. Visokošolski učitelji smo njihov prihod in uporabo v razredu sprejeli z mešanimi občutki, saj kot novost predstavljajo izziv, a smo se morali v relativno kratkem času prilagoditi in naučiti, kako jih vključiti v pedagoški proces kot »dodano vrednost«, ki je povezana z etičnimi in moralnimi pomisleki. Eden prvih je po mnenju Molek »... pristop, ki se osredotoča na vidike, kot so učinkovitost, uspešnost, tehnična zmogljivost in druga ‚objektivna‘ merila, pri čemer so človeški, etični, odnosni ali družbeni vidiki zanemarjeni« (str. 301).

Ta vidik velja na področjih, kot sta humanistika (v našem primeru prevajanje in tolmačenje) in medicina (v našem primeru zdravstvene vede), postaviti v ospredje, saj gre primarno za vzpostavljanje in ohranjanje medčloveških in medosebnih odnosov. Pri posredovanju, tudi medjezikovnem, pri delu s pacienti je človeški vidik v ospredju in ga ne more oziroma ne sme prevzeti UI. Večje dileme pri njeni uporabi so med drugim subjektivnost, odsotnost empatičnega razumevanja, upoštevanja kulturnih vidikov in človečnosti, na katerega velja opozarjati ob uporabi UI v razredu. V akademskem okolju, kjer študente TJS pripravljamo na bodoče delo v stroki in na morebitno nadaljnje znanstveno udejstvovanje, se, tako Molek, zato morajo zavedati, da

prekomeren poudarek na paradigmah računalniških znanosti pogosto pozabi na etične izzive in vplive UI na človeštvo in na razumevanje dejanj subjektivnih posameznikov [...] saj se predpostavlja, da razvoj UI poteka v nevtralnih, objektivnih scenarijih brez [...] kulturnih, družbenih, gospodarskih in političnih posledic. Taki pristopi običajno pustijo v ozadju osrednje legitimno in človeško vprašanje etičnih in akademskih dilem povezanih z uporabo UI tehnologije v univerzitetnem okolju, vključno s preglednostjo, odgovornostjo, pravičnostjo, varstvom podatkov, ki vplivajo na delovanje izobraževalne kulture visokošolskih ustanov (2023, str. 301).

Akademsko integriteta, tj. preplet etike, kritične presoje in odgovornosti glede odločitev, mora še naprej ostati osnovno vodilo dela na vseh ravneh poučevanja in učenja tujih jezikov, tudi TJS. Seveda nam uporaba UI pri pedagoškem delu po eni strani olajša delo: omogoča hitrejši dostop do gradiva, večjo prilagodljivost (predvsem v smislu hitrejše in lažje priprave dodatnih oz. diferenciranih gradiv za učence na različnih ravneh znanja), večjo kreativnost (UI spodbuja učiteljevo kreativnost, ker so mu lažje dostopne sveže ideje za izvedbo učnega procesa na inovativnejši način), boljšo interakcijo med učiteljem in učenci (zaradi privlačnejšega pristopa v smislu uporabe virtualnih scenarijev in simulacij, kvizov, ipd.) in še marsikaj. Ob tem ne smemo pozabiti na ustrezno izobraževanje in stalno strokovno izpopolnjevanje za učitelje TJS, ki naj vključuje tudi pridobivanje zadostnega strokovnega znanja za učinkovito uporabo tehnologij UI, da lahko sledimo novostim na področju dela in izobraževanja, ter razvijanje znanj, ki naj omogočijo povečano varovanje osebnih podatkov, spletno varnost ipd.

Kot že omenjeno, je UI vnesla novo dimenzijo dela s študenti, saj se med drugim tudi veliko prej doma opravljenega dela vrača v razrede. S tem zagotavljamo določen nadzor nad njihovim delom, ko jih za opravljanje nekaterih nalog v razredu prepustimo same sebi in njihovem obstoječemu znanju, brez prekomerne rabe tehnologije v domačem okolju. Z izogibanjem pretirani rabi UI preprečujemo pretirano odvisnost od tehnologije, ki lahko zmanjša ustvarjalnost in sposobnost kritičnega mišljenja, preprečujemo pasivno sprejemanje informacij in spodbujamo pismenost, ki je na alarmantno nizki ravni.

7 Zaključek

Posredovanje, ki omogoča sporazumevanja v situacijah, kjer bi bilo to sicer težko ali težavno, pri učenju in poučevanju TJS zaradi vse bolj povezanega globalnega sveta in dejstva, da v sebi združuje elemente vseh drugih sporazumevalnih dejavnosti (tj. sprejemanja, tvorjenja in interakcije), pridobiva vse vidnejšo vlogo pri pouku in pri strokovni komunikaciji. Posredovanje, ki sicer ni omejeno zgolj na posredovanje med (dvema ali več) jeziki, temveč vključuje tudi posredovanje med kulturami in posredovanje med posamezniki, ki govorijo isti jezik, omogoča v sodobnem svetu, ki ga zaznamujeta razmah informacij in vse hitrejši življenjski tempo, boljše razumevanje besedil in konceptov, kar posledično vodi k učinkovitejšemu (spo)razumevanju nasploh. V povezavi s sledenjem novostim in tehnološkim inovacijam, s katerimi učitelji na vseh ravneh učenja in poučevanja jezika, tudi na univerzah, stopajo v korak s časom, zna biti mnogim precejšen izziv: učitelji morajo pridobivati nova znanja na področju, ki jim pogosto ni blizu, podrobno in kritično morajo presojati prednosti in pomanjkljivosti tehnologij, jih premišljeno in kreativno uporabljati ter obenem znanje o njih prenašati svojim učencem.

Avtorici meniva, da sta razvijanje zmožnosti posredovanja pri učencih in uporaba sodobnih tehnologij pri pouku vključujoča elementa, pravzaprav je njun cilj maksimiranje principa vključevanja s številnih vidikov. V ta namen se mora poučevanje prilagoditi in spremeniti, v korak s tem pa gredo učitelji, ki si prizadevamo znanje prenašati in razvijati na nove načine. Če želimo študente učinkovito usposobiti za medjezikovno in medkulturno posredovanje in jih voditi skozi vedno nove tehnološke pripomočke in orodja UI ter jih usposobiti v njihove kompetentne in strokovne uporabnike, moramo sami spremljati novosti in spremembe ter upoštevati njihovo vlogo in pomen.

Pri pouku TJS dveh skupin študentov – ki se zdita na prvi pogled sicer različni, vendar ju družita to, da bosta v svojem poklicnem življenju posredovali med jeziki in kulturami ter vzpostavljali in ohranjali medčloveške in medosebne odnose (empatijo, razumevanje, sprejemanje drugačnosti ipd.), ki sva ga predstavili v tem prispevku, je potencial uporabe nekaterih izbranih in predstavljenih orodij (prevajalnikov in jezikovnih modelov UI) visok, a ne brez pasti in težav. Zato naj pregled literature na tem področju in predstavljena primera, kako ta orodja vključujeva v svoje delo, služijo predvsem kot zgled in spodbuda za učinkovitejše poučevanje s pomočjo orodij UI.

Zavedava se, da se lahko zgodi, da bo še pred objavo članka zaradi hitrega tehnološkega razvoja kakšen vidik, ki sva ga vključili, morda zastarel, a so nekatere temeljne podstati v globaliziranem večjezičnem in večkulturnem okolju postale stalnica, med drugim pomen in vloga medjezikovnega in medkulturnega posredovanja, ki terja akcijsko usmerjen pristop k poučevanju in učenju TJS in vključevanje novih orodij, ki jih omogoča tehnološki napredek.

Pri delu s študenti prevajanja in tolmačenja in zdravstvene nege je še posebej pomembno proaktivno (so)ustvarjanje ustreznih pogojev za učinkovito in uspešno sporazumevanje in sodelovanje, saj se utegnejo študenti v svojih bodočih poklicih pogosto znajti v občutljivih situacijah, v katerih bodo morali uporabiti niz (razno)kulturnih zmožnosti ter pri sporazumevanju in posredovanju vpreči ves svoj repertoar tujih jezikov.

Uporaba tehnologij, tudi UI, pri poučevanju in učenju TJS v obeh predstavljenih primerih omogoča prav vse prej naštetu in ob pregledu t. i. »tehnološkega atlasa«, ki vsako leto kar se

da ažurno in izčrpno predstavi specializirana orodja, namenjena prevajalcem, tolmačem in sorodnim poklicem, je jasno, da je izbira ogromna. Podobno velja tudi za specializirana orodja, ki so namenjena prihodnjim zdravstvenim delavcem. Nekatera so morda bolj znana širši javnosti – večina ljudi pozna mobilne aplikacije za spremljanje telesne aktivnosti in vadbe – druga so bolj ozko specializirana in pomagajo pri prepoznavanju simptomov ter postavljanju možnih diagnoz na podlagi podanih simptomov, ali so pomoč pri organizaciji in izvajanju dela strokovnih delavcev.

S tehnološkimi novostmi, zadnja je bila denimo prihod velikih jezikovnih modelov, ki podpirajo številne jezike, se spreminjajo tudi didaktični pristopi. Generativna orodja so lahko učitelju v pomoč, če jih le zna osmisliti in uporabiti: na zdravstvenem področju olajšajo medjezikovno in medkulturno komunikacijo, saj omogočajo lažje sporazumevanje med medicinsko sestro in pacientom, npr. pri osnovnem svetovanju o zdravju, zdravilih, postopkih in prepoznavanju simptomov, prihodnjim prevajalcem in tolmačem pa pomagajo povzemat besedila in raziskovati njihovo ozadje, izluščiti bistvo in podobno.

Predstavitev dveh učnih aktivnosti, ki vključujeta uporabo orodij umetne inteligence pri pouku angleščine kot TJS s ciljem krepitve kompetenc medjezikovnega in medkulturnega posredovanja v najinih specializiranih kontekstih – zdravstveni negi in prevajanju in tolmačenju – ter njunih didaktičnih zasnov plastično ilustrira, kako se spreminjajo naše vloge; učitelj ni več le »podajalec znanja« in študent ni več zgolj njegov »sprejemnik«, temveč prevzemata oba vlogi sooblikovalcev v okviru učnega procesa, ki je osredinjen na učenca.

Kritično gledano skozi prizmo etične refleksije se moramo zavedati, da digitalne tehnologije in programske rešitve sicer optimizirajo in pohitrijo delovne procese ter deloma nadgrajujejo učne procese, a pri tem ne gre zgolj stremeti k višji učinkovitosti, ampak je treba – še posebej na področjih humanistike in zdravstva – na prvo mesto postaviti medčloveške in medosebne odnose, več- oziroma med-kulturne vidike ter vidike subjektivnosti, razumevanja in kritičnega mišljenja.

Slednjič ne smemo pozabiti na akademsko integriteto na vseh ravneh poučevanja in učenja TJS, ki naj ostane osnovno vodilo našega znanstvenoraziskovalnega dela, ne glede na mamljivo lahkotnost na številnih področjih, kar zares ali zgolj navidezno nudi UI. Na vseh področjih je namreč treba primarno upoštevati dejavnika človečnosti in človeškosti, ki ju umetna inteligenca – vsaj zaenkrat – še ne premore.

Viri in literatura

- Alič, P. (2023). Uporaba orodij umetne inteligence za generiranje slik v zdravstveno-vzgojnem delu. V A. Pušnik in M. Rajh Jager (ur.), *Zbornik prispevkov 4. Nacionalne strokovne konference Kreativna učna orodja* (str. 9–16). Šolski center Celje, Medpodjetniški izobraževalni center.
- Allum, V. in McGarr, P. (2008). *Cambridge English for Nursing, Intermediate +*. Cambridge University Press.
- BBC News. (2009). *Wrestling and faith in Mongolia*. http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/from_our_own_correspondent/7860539.stm
- Beacco, J.-C., Byram, M., Cavalli, M., Coste, D., Egli CUemat, M., Goullier, F. in Panthier, J. (2016). *Education Policy Division, Language Policy, Education Department, Directorate of Democratic Citizenship and Participation, DGII – Directorate General of Democracy, and Council of Europe. Guide for the*

Development and Implementation of Curricula for Plurilingual and Intercultural Education. Council of Europe.

- Benabdallah, A. (2023). Investigating the Future of ESP Teaching in the Age of Artificial Intelligence. *Annals of Ștefan cel Mare University of Suceava*. V B. Popoveniuc in M. Cucu, (ur.), *Philosophy, Social and Human Disciplines Series* (str. 77–93). Ștefan cel Mare University of Suceava Press.
- Buchwald, S., Hartmann, E., Kelih, M. in Wutti, D. (2022). Jaz bi rada znala veliko jezikov. Privlačnost kot dejavnik učenja jezikov v večjezičnih biografijah. *DiSlaw – Didaktik slawischer Sprachen* 2(2), 1–17. <https://doi.org/10.48789/2022.2.2>.
- Cenoz, J. (2017). Translanguaging in School Contexts: International Perspectives. *Journal of Language, Identity & Education*, 16(4), 193–198. <https://doi.org/10.1080/15348458.2017.1327816>
- Cerezo Herrero, E., Schmidhofer, A. in Koletnik, M. (2021). An LSP Framework for Translation and Interpreting Pedagogy. *Revista de Lenguas Para Fines Específicos*, 140–156. <https://doi.org/10.20420/rife.2021.441>
- Cerezo Herrero, E., Schmidhofer, A., Ureel, J. in Koletnik, M. (2024). Navigating linguistic contrastivity in additional language teaching for translation and interpreting. V C. Perez in E. Cerezo Herrero (ur.) *Methodological Innovation in Higher Education: Language Teaching and Translation* (str. 117–142). Tirant Lo Blanch.
- Council of Europe. (2018). *Common European framework of reference for languages learning, teaching, assessment. Companion volume with new descriptors*. Council of Europe. <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989>
- Donley, K. (2022). Translanguaging as a theory, pedagogy, and qualitative research methodology. *NABE Journal of Research and Practice*, 1–16. <https://doi.org/10.1080/26390043.2022.2079391>
- Drašler, A. in Podgoršek, S. (2022). Stališča študentk in študentov do rabe avtentičnih gradiv in opravi pri pouku tujih jezikov stroke. *Journal for Foreign Languages*, 14(1), 325–341. <https://doi.org/10.4312/vestnik.14.325-341>
- Dudley-Evans, T. in St. John, M. (2002). *Developments in English for Specific Purposes: a multi-disciplinary approach*. Cambridge University Press.
- English with Cambridge. (2022a, October 12). *Bite-sized essentials: what, why and how? Interlingual mediation - Philip Kerr - Cambridge Live*. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=FkX88wcdWS8>
- Gandin, S. (2016). Translating and Learning the Language of Tourism as LSP: Corpus-based Approaches. *LCM - La Collana / the Series*, 9788879167918, 65–82. <https://doi.org/10.7359/791-2016-gand>
- García, O. in Lin, A. (2017). Translanguaging in Bilingual Education. V O. García, Lin in May (ur.), *Bilingual and Multilingual Education* (str. 117–130). Springer International Publishing.
- Hyland, K. (2019). English for Specific Purposes: Some Influences and Impacts. V X. Gao (ur.) *Second Handbook of English Language Teaching* (str. 337–353). Springer International Publishing.
- Jurkovič, V., Dostal, M., Podgoršek, S. in Mertelj, D. (2023). LSP teacher professional development: needs-based curriculum design. V A. Memišević in M. Matešić (ur.) *Linguistic and extralinguistic in interaction* (str. 207–222). Peter Lang.
- Jurkovič, V., Mertelj, D. in Podgoršek, S. (2024). Further step toward a definition of the core professional development needs of teachers of languages for specific purposes in the European higher education area. *Revista española de lingüística aplicada*, 37(1), 299–334. <https://doi.org/10.1075/resla.21039.jur>
- Kerr, P. (2014). *Translation and own-language activities*. Cambridge University Press.
- Kerr, P. (2022). *Philip Kerr's 30 Trends in ELT*. Cambridge University Press.

- Khan, S. (2023, May 1). *Sal Khan: How AI could save (not destroy) education*. Www.ted.com. https://www.ted.com/talks/sal_khan_how_ai_could_save_not_destroy_education/transcript?subtitle=en
- Kirovska-Simjanoska, D. (2020). Teaching ESP in the Digital World – Developing a Blended Learning Environment for Computer Science Students. *BELLS90 Proceedings*, 423–438. <https://doi.org/10.18485/bells90.2020.1.ch25>
- Koletnik Korošec, M. (2011). Applicability and Challenges of Using Machine Translation in Translator Training. *ELOPE: English Language Overseas Perspectives and Enquiries*, 8(2), 7–18. <https://doi.org/10.4312/elope.8.2.7-18>
- Luckin, R., Cukurova, M., Kent, C. in du Boulay, B. (2022). Empowering educators to be AI-ready. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 3, 100076. <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2022.100076>
- Magesh, V., Surani, F., Dahl, M., Suzgun, M., Manning, C. D. in Ho, D. E. (2024, May 30). *Hallucination-Free? Assessing the Reliability of Leading AI Legal Research Tools*. ArXiv.org. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2405.20362>
- Mikolič Južnič, T., Žigon, T. in Zlatnar Moe, M. (2014). Visoka jezikovna kompetenca v maternem jeziku kot temelj uspešne večjezičnosti v Evropski uniji. *Teorija in praksa*, 51(4), 636–653. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-3LY8JE1K>
- Molek, N. (2023). Etični izzivi uporabe umetne inteligence v visokošolskih zavodih. *Revija za univerzalno odličnost / Journal of Universal Excellence*, 12(4), 300–318.
- OpenAI. (2024). ChatGPT. (različica z dne 15. junija) Veliki jezikovni mode. <https://chat.openai.com/chat>
- Podgoršek, S., Jurkovič, V., Dostal, M. in Mertelj, D. (2021). Analiza izobraževalnih potreb visokošolskih učiteljev tujih jezikov stroke v Sloveniji. *Sodobna pedagogika*, 72(3), 94–110.
- Rožanec, A. in Lahajnar, S. (2019). Digitalne tehnologije za zdravstvene storitve prihodnosti. *Informatika Medica Slovenica*, 24(1–2), 45–52. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-C1BZA5JF/e2324baa-43a5-4f80-8632-61b59a0b2753/PDF>
- Schmidhofer, A., Cerezo Herrero, E. in Koletnik, M. (2022). Integrating Mediation and Translanguaging into TI-Oriented Language Learning and Teaching (TILLT). *Lublin Studies in Modern Languages and Literature*, 46(2), 99–109. <https://doi.org/10.17951/lsmll.2022.46.2.99-109>
- Svet Evrope. (2001). *Skupni evropski jezikovni okvir: učenje, poučevanje, ocenjevanje*. Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport. <https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/SEJO-komplet-za-splet.pdf>
- Svet Evrope. (2023). *Skupni evropski jezikovni okvir: učenje, poučevanje, ocenjevanje – dodatek*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. www.zrss.si/pdf/SEJO.pdf
- UNESCO. (2023). *Global Education Monitoring Report, 2023: technology in education: A tool on whose terms?* Pariz, UNESCO. <https://doi.org/10.54676/UZQV8501>
- University of Cambridge. (b. d.). *Mediation: What it is, how to teach it and how to assess it*. Cambridge English Language Assessment. <https://www.cambridgeenglish.org/Images/664965-mediation-what-it-is-how-to-teach-it-and-how-to-assess-it.pdf>
- van Dijk, T. A. (2003). Specialized discourse and knowledge: A case study of the discourse of modern genetics. *Cadernos de Estudos Lingüísticos*, 44, 21–55. <https://doi.org/10.20396/cel.v44i0.8637063>